

SEMINAR O NIČEOVOM ZARATUSTRI

Karl Gustav Jung

In the spring of 1934, Doctor C. G. Jung with a group advanced students had engaged themselves with Nietzsche's strange and wonderful work *Thus Spoke Zarathustra* as their new topic. And when the group convened in May, they were to hear their mentor's warning that they all had an uphill and rocky path before them. The excitement grew when his leader began to prepare them for a journey that was destined to end before its natural culmination, drowned out by the alarms of war as the fateful summer of 1939 approached. Ilija Kapičić translated and prepared this work for publish.

Predavanje I

05. maj 1937.

Prof. Jung: Dame i Gospodo: Naš prethodni seminar bavio se 26. poglavljem *Zaratuстре*, poglavljem o sveštenicima, ali prije nego što nastavimo želim da napravim nekoliko primjedbi za dobrobit onih koji nijesu bili ovdje ranije. *Zaratustra* je veoma delikatan predmet, ali je bila želja pojedinih članova našeg seminarara da se ja bavim njim. Osjećao sam se sasvim neodlučno jer je to prilično ambiciozan zadatak. Priznajem, vrlo je zanimljiv psihološki materijal, ali je dug i, iz određenih razloga, izuzetno je

teško nositi se sa njim. Naravno, činjenica da je težak nije razlog protiv bavljenja njim; naprotiv, teži slučaj uvijek je puno zanimljiviji od jednostavnog i lakog. *Zaratustra* je Ničeovo najznačajnije djelo. U njemu izražava nešto što je stvarno njegovo i što je njegov poseban problem. Njegove najproduktivnije godine bile su osamdesete godine prošlog vijeka, i na mnogo načina on je dijete svog vremena, ali takođe je preteča vremena koje dolazi i vremena koje će tek doći.

Moglo bi se reći da je raslojavanje naše populacije istorijsko; postoje određeni ljudi koji žive, koji još ne bi trebalo da žive. Oni su anahroni. Oni predviđaju budućnost. Zatim, tu su neki koji pripadaju našem vremenu; ali, mnogi ne pripadaju našem dobu uopšte, nego je trebalo da žive u vrijeme naših roditelja i predaka. Zatim, još uvijek postoje mnogi koji pripadaju Srednjem Vijeku, a drugi iz dalekih vremena, čak pećinski stanovnici; vide se na ulicama i vozovima, a povremeno se susrijeće i smiješni stari stanovnik pećine koji zaista više ne bi trebalo da živi. To je zbog činjenice da određeni problemi vremena postaju problemi kojih su svjesni mnogi ljudi, dok drugi ljudi koji žive u isto vrijeme, njima nijesu uopšte dodirnuti, barem ne direktno. Pa, Niče je u svoje vrijeme bio čovjek budućnosti, njegova jedinstvena psihologija bila je psihologija čovjeka koji je mogao živjeti danas, poslije velike katastrofe svjetskog rata. Zato je za nas od sasvim posebnog interesa da se u nju zadubimo, jer je ona na mnogo načina psihologija našeg vremena.

Vidite, *Zaratustra* je više od pukog naslova: figura Zaratustre je na neki način sam Niče, to jest, Niče se u velikoj mjeri identifikuje sa figurom Zaratustre, uprkos činjenici da je rekao da „jedan postade dva“ kada mu se Zaratustra prvi put pojavio, pokazujući da je tu figuru osjećao kao različitu od sebe. Ipak, nemajući psihološke koncepte on za njega nije postao problem; pošto je njegov opšti filozofski stav bio previše estetski, on ga je manje ili više uzimao kao metaforičku figuru i sa njom se

identifikovao. Pa, to je ishod događaja: naime, to stvara veliku razliku od onoga sa čim se neko identifikuje, a Niče nije bio sasvim svjestan sa čim se identifikovao. Nije znao da njegova izjava „Bog je mrtav“ znači nešto što nije sasvim razumio; za njega je iskustvo Boga bilo mišljenje ili vrsta intelektualnog uvjerenja, pa je samo potrebno reći da Bog ne postoji i tada on ne postoji. Ali, u stvarnosti Bog nije mišljenje. Bog je psihološka činjenica koja se ljudima događa.

Ideja o Bogu nastala je sa iskustvom *numinosum*. To je bolno psihičko iskustvo u trenucima kada se čovjek osjećao savladan. Rudolf Oto odredio je ovaj trenutak u svojoj *Psihologiji Religije* kao *numinosum*, što je izvedeno iz latinske riječi *numen*, a znači nagovještaj ili znak.¹ To dolazi iz starog iskustva da je u antičko doba, kada je čovjek imao direktnu molitvu za statuu boga, stupao na kamen koji je bio podignut na njegovoj strani da omogući ljudima da viknu svoju molitvu u uvo tako da bi ih bog čuo; a zatim je gledao u figuru dok bog klimne glavom, otvori ili zatvori oči, ili odgovori na neki drugi način. Vidite, to je bio skraćeni metod aktivne imaginacije, koncentrisanje na sliku dok se ne promijeni;² u tom trenutku bog je davao nagovještaj, pristanak ili odbijanje, ili neku drugu naznaku, a to je *numinosum*. Pa, to je očito psihološka činjenica, a Niče, ne zajući psihologiju uopšte – iako je zaista bio veliki psiholog – ponašao se sa tim konceptom Boga kao da je on čisto intelektualni koncept, a mislio je ako on kaže Bog je mrtav onda Bog ne postoji. Ali, psihološka činjenica ostaje, a onda je pitanje u kojem će se obliku ta činjenica ponovo pojaviti.

U ovom slučaju ponovo se pojavila u Ničeovom vlastitim razdvajanju: naime, kada se u njemu pojavio Zaratustra

¹ Rudolf Oto (1869 – 1937). Njegova *Ideja o Svetom* (1917) snažno je uticala na Junga.

² Barbara Hannah, član seminara, napisala je knjigu o ovom predmetu: *Susreti sa Dušom: Aktivna Imaginacija* (Boston, 1981).

očigledno je osjetio da on nije jedno već dvoje, i rekao je to, pošto unutra nije bilo ništa što je izvan njega – ili, ako je bilo to je onda bio on sam – morao je naravno reći da je on sam Zaratustra, bio je poistovjećen. A, tako je bio poistovjećen sa činjenicom *numinosum*: mrao je postati *numinosum*. To znači da je imao inflaciju, bio je ispunjen vazduhom, bio je *ogroman*! A, uskoro ćemo doći do poglavlja gdje će odati tu činjenicu govoreći o vjetru kojim je ispunjen. Osim toga, kada je određena slika smanjena do očigledne ništavnosti, to je baš kao da je *pneuma*, ono što zovemo „duh“, takođe smanjena na svoju iskonsku formu koja je baš vazduh. Vidite, kada imate iskustvo božanstva, *numinosum*, a imate sliku o njemu, tada možete reći to je iskustvo duha; ali, kada je umanjite ili odbacite tada njeno postojanje prosto sve ispunjava vazduhom. Tada to može voditi čak u neurozu gdje imate sve simptome gušenja, ili umjesto postojanja duha stomak može biti doslovno ispunjen vazduhom. Duh je takođe izvor inspiracije i entuzijazma jer struji; njemačka riječ *Geist* je vulkanska erupcija, gejzer. Aspekt duha je razlog zašto se alkohol zove *spirit*, na primjer; alkohol je umanjeni oblik duha. Zato se mnogi ljudi gubeći duh odaju piću. Pune se alkoholom; vidio sam mnogo slučajeva te vrste. To je tipično za muškarce, iako to takođe rade i žene.

Dakle, Ničeova knjiga je priznanje ovog stanja i njegovih posebnih problema. Vi znate da imamo neku vrstu reminiscencija koje bi se mogle nazvati srednjovjekovni ili primitivni svijet u kojem je *numinosum* izvan nas. Ja u to ne treba da idem. Ali, vi vjerovatno niste sasvim svjesni svijeta u kojem je *numinosum* unutar vas, *našeg* svijeta u kojem se *numinosum* doživljava kao psihološka činjenica. Sama riječ pokazuje da božanstvo proglašavamo kao naše iskustvo, i nije ništa sem naše iskustvo; iako možemo zaniijekati da je to pravo iskustvo i misliti da je to psihička pojava koja se događa samo određenim ljudima. Naravno, to stvara novu vrstu svijeta, svijeta bez božanstva, bez

duha, svijeta u kojem smo praktično žive stvari! Naravno, onda je upitno koliko smo zaista živi, jer smo tako duboko uvjereni da se krećemo kroz prostor kao i bilo koji drugi predmet koji se kreće kroz prostor, da ne vidimo posebnu razliku; postoji samo ogroman prostor kroz koji se stvari kreću, a budući da ne možemo ukazati na neki posebni smisao moramo se odreći ideje o formulisanju smisla u toj čitavoj stvari. Vidite, to je savršeno nov, vrlo poseban svijet; nikada prije nijesmo iskusili kako se osjećamo kada je *numinosum* poistovjećen sa nama, kako je to kada smo mi *numinosa*. To je novi problem, a on nas stavlja pred potpuno novi zadatak; naime, kako se trebamo ponašati ako smo *numinosum*, kako je to kada smo mi bogovi ili nešto blizu toga – drugim riječima, kako bi bilo da smo mi Natčovjek. Jer, Zaratustra je Natčovjek koji već postoji u Ničeju, on se povremeno osjećao kao da je već Natčovjek.

Ova knjiga nas uvodi pravo u tu vrstu problema. Nadugačko nam kazuje što su unutrašnji događaji, kako se osjećamo u odnosu prema drugim ljudima, prema vrijednostima, kako sve mijenja svoj izgled. Na primjer, Niče nam sam govori o uništavanju ili *Umwertung aller Werte* (njem. – revalorizaciji svih vrijednosti, pp.), transformaciji svih vrijednosti; naravno sve vrijednosti postaju drugačije kada ste Bog, kada ste nešto što nijeste bili nikada prije. Ako ste toliko veliki, tada sve druge stvari postaju male. To je kao da ste veličine nebodera, kada bi naravno vaš odnos prema ostatku svijeta bio previše nespretn; čak ne bi bili sposobni da uđete u vlastiti dom, a takvo nešto ne bi funkcionisalo. Zapravo, mi smo ovdje usred rasprave o stvarnim, postojećim vrijednostima. Na primjer, posljednje poglavlje kojim smo se bavili ima veze sa novim odnosom prema činjenici sveštenika, što bi sveštenici značili za nekog ko ima inflaciju, ili ko je sam *numinosum*, ili kako sveštenici izgledaju u očima božanstva. Vrlo dobro znamo kako božanstvo izgleda u očima sveštenstva, ali ne znamo kako sveštenstvo

izgleda u očima Boga. Ali, o tome možemo steći prilično visprenu ideju iz čitanja ovog poglavlja.

A, sada dolazimo do novog poglavlja „Čestitost“. Ovdje je ponovo postavljeno pitanje kako božanstvo izgleda čestitom? Kako oni izgledaju u njegovim očima? Naravno, eksperiment nije potpuno čist što ćete shvatiti, jer često upadamo u činjenice koje nam vrlo jasno pokazuju da je iza Zaratustre Niče, da Niče ima inflaciju i da je zato božanstvo u pomalo nezgodnom položaju. Ako božanstvo nalazi da je identično sa gospodinom Ničeom, naravno, prostor je malo tijesan, pa čak i sud o Bogu postaje malo tijesan. U takvim slučajevima moramo se obratiti Ničeovoj biografiji i ograničenjima njegovog vremena budući da je on dijete svog vremena. Ali, u boljim djelovima njegovog teksta dobra je stvar imati na umu da ne govori Niče već božanstvo, a to očito nije dogmatsko božanstvo, već božanstvo kao psihološka činjenica.

Vidite, božanstvo kao psihološka činjenica vjerovatno uopšte nije to što su crkva ili vjera od njega stvorili. Određeni protestanti, protestantski teolog, na primjer, uvjeravaće vas da je Bog ograničen da bude samo dobar, a uvijek se mora postaviti pitanje zašto to oni kažu. To može biti jer je istina da ovaj psihološki faktor koji reprezentuje Boga nije ništa drugo nego dobro, ali to takođe može biti jer se plaše da ne bi bio dobro. To mogu reći kao vrstu zaštitnog gesta da bi se zaštitili, ili da prisile ili umilostive božanstvo. Kao što kažemo nekom ko prijeti da se naljuti: „Pa, budi strpljiv – zaista si vrlo strpljiv“, kako bi učinili da on povjeruje da je strpljiv. Pa, sasvim je moguće da molimo Boga da bude dobar kako bi on bio dobar, nadajući se da će biti ubijeđen i da će zaista biti dobar.

Ovo nipošto ne znači bogohuljenje; iza sebe imam autoritet katoličke crkve. Ili se samo treba vratiti do njemačkog reformatora Lutera koji je prepoznao da Bog nije uvijek dobar; za razliku od modernih teologa dozvolio je da je *Deus absconditus*,

skriveni ili zaklonjeni Bog, posuda za nedjela, za sva užasna djela koja se dešavaju na svijetu. Mi ne možemo zamisliti da bi dobri Bog bio odgovoran za sve te gluposti. Sasvim je u rukama Svemoćnog da stvori čovjeka dobrom posudom, ali mu je bilo draže da od njega stvori veoma nesavršenu posudu. Radije je probudio sve vrste izuzetnih grijehova u svijetu, koji su izvan čovjekove moći da se sa njima nosi, a čovjekovo djelo obesmislio. Pa, budući da ne možemo pretpostaviti da je to sve za čovjekovo dobro, kažemo da je to đavolje djelo, ali je samo postojanje đavola oduzimanje svemoći Bogu. Kada sam bio dječak pitao sam oca zašto postoji đavo u svijetu, budući da je Bog svemoćan, a otac je rekao da je Bog odobrio đavolu određeno vrijeme u kojem on obavlja svoj posao kako bi provjeravao ljude. „Ali“, rekao sam: „Ako čovjek pravi lonce i želi provjeriti da li su dobri nije mu potreban đavo, on sam to može učiniti“. U molitvama Bogu još uvijek imamo: „Ne dovedi nas u iskušenje“, a jedna od mojih kćeri je rekla da dobri Bog zna bolje nego da dovodi ljude u iskušenje, a ja nijesam imao ništa reći protiv toga. Pa, vidite kada u Ničeju govori božanstvo, ono može reći vrlo šokantne stvari. To objašnjava zašto u *Zaratustri* postoji toliko šokantnih stvari. Dakle, sada počinje novo poglavlje.

„Grmljavinom i nebeskim vatrometom mora se govoriti lijepim i pospanim čulima“.

Ako imate na umu da Bog govori, to je gotovo kao psihologija starog Jahvea koji je govorio grmljavinom i munjom, i stvorio toliko nereda u svijetu.

„Ali, predivan glas govori nježno: on poziva samo najprobuđenije duše.

Nježno je vibrirao i smijao se meni danas moj štit; to je bila ljepota svetog smijeha i uzbuđenja.

Vama se, vi vrlji, danas smijala moja ljepota. A, zato je došao njen glas do mene: „Sem toga, oni žele - da budu plaćeni“!

Zaratustra vrlo jasno ukazuje na činjenicu da većina ljudi više voli da budu čestiti jer se to isplati, pa njihova vrlina nije sasvim pouzdana – služi svrsi, vrlo često smo samo dobri u očekivanju da svako kaže: „Zar to nije lijepo“, a tako ćemo biti nagrađeni.

„Osim toga, želite da budete plaćeni, vi vrlin. Želite nagradu za svoju vrlinu, i Nebo za Zemlju, a vječnost za danas?

A, znate me koriti za učenje da ne postoji darivatelj nagrade, niti blagajnik? A, zaista ja čak uopšte ne učim da je vrlina vlastita nagrada.

Ah, ovo je moja tuga: da postoji nagrada i kazna u osnovi stvari, insinucija je – a, sada čak i u osnovi vaših duša, vi vrlin!“

Pa, ideja je ako ne postoji božanstvo, ne postoji blagajnik, tu na kraju naših života nema nikoga da nam plati za sve naše vrlin. Ako vrlina uopšte znači nagradu ona mora biti vaša. Ova ideja o pogodnosti vrlin, očitij vrijednosti, gotovo komercijalnoj vrijednosti vrlin, sviđa se Ničeu vrlo mnogo, pa se u nju upušta vrlo malo, a to objašnjava posebni stil naredne rečenice:

„Ali, kao rilo divlje svinje moje riječi će se zariti u osnovu vaših duša: za vas ću se zvati raonik“.

Vidite, vrlina je uvijek teška stvar, jer neka vrlina ne bi postojala ako ne postoji potreba, pa možete očekivati da pronađete nešto ispod nje; vrlina je često plašt koji pokriva nešto drugo. Ako neko previše insistira na istini, poštenju ili iskrenosti, na primjer, možete biti sigurni da je iza toga nešto sakriveno; samo zato što imaju namjeru lagati, prikriti, mnogo govore o iskrenosti: *Qui s'excuse s'accuse*.³ To je, bojim se, karakteristika mnogih vrlin, a kada to otkrijete to vam daje, naravno, izvjesno bezbožničko zadovoljstvo da iskopate sve ono što je sakriveno; otkrili ste da su zaključali sva vrata, a naravno, vaša je znatiželja probuđena – želite da znate što je iza njih. Naravno, što pronađete nije uvijek sasvim bezopasno: možete pronaći čak i prljavštinu. A, u iskopavanju prljavštine prilično ste blizu svinja,

³ Ko se pravda sebe optužuje.

pa ulazi vepar, i zato se sve vrste pogrešnih metafora predstavljaju Niče – kao što je potrebno rilo divlje svinje kako bi se iskopale tajne koje mirišu na zlo. Ova vrsta interesovanja Ničea čini gotovo psihoanalitičarem. Ovo je, dakle, malo ograničavanje božjeg glasa, samo mislim da je čovjek, „odveć ljudski“ Niče odigrao određenu ulogu u tome.

„Sve tajne tvog srca će izaći na vidjelo; a kad budete ležali na suncu razrovani i slomljeni tada će vaše laži biti razlučene od vaše istine.

Jer, ovo je vaša istina: *previše ste čisti* za prljavštinu riječi: osveta, kazna, nagrada, odmazda.

Vi volite svoju vrlinu kao što majka voli svoje dijete; ali, kada je neko čuo majku da želi da bude plaćena za svoju ljubav?“

Ovdje ponovo vara „odveć ljudski“ Niče. Čuo sam previše često majke koje očekuju da budu plaćene za svoju ljubav. Niče nije, jer je bio čovjek sa veoma razvijenom intuicijom i intelektom, ali mu se osjećanje razvijalo polako. Stvarno nije imao svoje vlastito osjećanje. Takvi ljudi uvijek imaju materinska osjećanja, nastavljaju osjećanja svojih majki; u njegovoj biografiji postoji obilje dokaza za tu činjenicu. A, materinska osjećanja nikad nijesu bila podvrgnuta bližoj analizi, u svakom slučaju ne kad ih i muškarac ima; on vjeruje u materinsko osjećanje, a to njegovo majka-osjećanje je čisto, svemoćno i predivno, a naravno nikad ne očekuje da će biti plaćeno. Ali, pošto postoje oblici majka-ljubavi koji posve odlučno čekaju na isplatu jednako je izvjesno da materinska ljubav u muškarcu očekuje nagradu.

„Vaša vrlina je vaše najdraže Sopstvo. U vama je žed prstena: da ponovo dostigne sebe, bori se i povija svaki prsten“.

Ovdje ću vam pročitati njemački tekst – ovaj engleski prevod nije sasvim dovoljan: *Es ist euer Liebstes selbst, eure Tugend. Des Ringes Durst ist in euch: sich selber wieder zu errichen,*

dazu ringt und dreht jeder Ring.⁴ Što ovo znači? Ovu vrstu govora sreli smo i ranije.

Mrs. Crowley: Zar on ne upućuje na povratak?

Prof. Jung: Prsten je vječito vraćanje. To je Ničeova koncepcija o besmrtnosti. Vidite, za njega je broj mogućnosti u Univerzumu ograničen. To ne pronalazite u ovoj knjizi. Ničeova ideja o Vječitom Vraćanju istoga u posmrtnom je izdanju od strane Honeffera koje je sačinjeno od fragmenata rukopisa u Ničeovoj arhivi.⁵ Tu se Niče bavio idejom da je broj mogućnosti u Univerzumu ograničen i zato je neizbježno da će se u toku beskonačnog prostora i vremena iste stvari vratiti, a onda će opet sve biti kao što je bilo. Ta ideja ga je ispunjavala izuzetnim entuzijazmom. Ja to ne mogu sasvim razumjeti, ali to nije važno. To pripada ovoj simbolici prstena, prstenu prstena, prstenu vječnog vraćanja istog. Zapravo, taj prsten je ideja cjelovitosti, a to je naravno ideja individuacije i individuacioni simbol. On znači apsolutnu cjelokupnost Sopstva, a vidjet ćete da je to potvrđeno u tekstu.

U mojem izdanju teksta na engleskom jeziku postoji greška. U rečenici: „Vaša vrlina je vaše najdraže Sopstvo“, *self* (eng. – Sopstvo, sebe, svoje, pp.) nije trebalo napisati sa veliko S – to je pogrešno. Niče ovdje ne misli Sopstvo, on misli „ona je tvoje najdraže“. To bi bio doslovni prevod „euer Liebstes selbst“, a nije „tvoje najdraže *Sopstvo*“.⁶ Ja imam originalno njemačko izdanje gdje je to malo slovo. Reći ona je *Selbst* (njem. –

⁴ Kaufmanov prevod glasi: „Vaša vrlina je ono što vam je najdraže. U vama živi okretanje prstena: svaki prsten se bori i okreće da u vama ponovo dostigne sebe“, Kaufman, str. 206.

⁵ Godinu poslije Ničeove smrti Ernst i August Horneffer, i Peter Gast (Ničeov vjerni učenik i korespondent) izdali su tom XV *Werke*: „Studije i Fragmenti“, koje su naslovlili *Volja za Moć* (Leipzig, 1901). Vidite, WP.

⁶ U ovoj knjizi praksa urednika CW je slijeđena u korišćenju malog slova s u *Sopstvu*, za Jungov prepoznatljivi koncept.

Sopstvo, pp.) naravno, novo je tumačenje, a vjerovatno je ta očigledna greška došla iz činjenice da ćete nekoliko redaka dalje naći rečenicu da je vaša vrlina vaše Sopstvo, a nije spoljašnja stvar. Ali, to je vjerovatno sugerisano rečenicom kojom se zapravo bavimo; prvo je samo želio reći da je vaša vrlina najdraža stvar za vas, stvar koju njegujete i najviše volite, a zatim da sugerise ideju o Sopstvu, što se dokazuje na način na koji je to štampano u prvom izdanju. Vidite, činjenica koju on pokušava ovdje da izrazi, je da je vrlina stvar koju najviše volite, što znači da je intenzitet vaše ljubavi vrlina, a tu uzima riječ vrlina u njenom antičkom smislu. U njemačkom jeziku to je *Tunged* (njem. – vrlina, pp.) što ima veze sa *Tuchtigkeit* (njem. – efikasnost, pp.) ali to ujedno izvorno znači nešto što je efikasno kao latinska riječ *virtus*, koja ima značenje „kvalitet“ ili „moć“. Opijum ima *virtus dormitiva* (lat. – moć uspavljivanja, pp.) što znači da ima kvalitet narkotika. *Virtus* je dinamički kvalitet. Pa, on misli na samu činjenicu da je vrlina ono što najviše volite, ili najjače volite: naime, to je moćno i djelatno u vama.

Da zaista to misli svjedoči sljedeća rečenica: „Žeđ prstena je u vama“. Žeđ je dinamički elemenat, a to je vrijednost ili vrlina. Sa prstenom se dolazi na ideju cjelokupnosti koja je uvijek povezana sa idejom trajanja, besmrtnosti, vječnog vraćanja. To je potkrijepljeno činjenicom da stvarno psihičko iskustvo cjelovitosti, koje je religiozno iskustvo, uvijek izraženo ili formulirano kao iskustvo Boga, ima kvalitet besmrtnosti, kvalitet vječnog trajanja. To je takođe potvrđeno sa *consensus gentium* (lat. – sveopšti pristanak, pp.); pronalazite dokaz u literaturi iz čitavog svijeta. Tu je taj elemenat trajanja, ili je ograničen na trajanje iza smrti, ili na neposredno osjećanje božanske vječnosti. Pa, ova bi rečenica pokazala da je Niče proširio svoj dinamički koncept vrline, a kaže da je to zaista najmoćnija, najintenzivnija, najefikasnija stvar u vama. A, to je žeđ prstena; naime, vaša najveća vrlina vaše je očekivanje ili želje, žeđ za prstenom. Ili takođe,

žed prstena može biti u vama, ili to iskustvo u vama postaje stvarno. To je vrlina. Naravno, od nje do Sopstva samo je korak. Zato, u sljedećoj rečenici kaže: „Da ponovo dostigne sebe bori se i povija svaki prsten“. Drugim riječima, u kružnom kretanju, u rotaciji prstena, izražena je dinamička snaga koja je vrlina. Pa, to kružno kretanje prstena kruženje je oko centra, pa je vrlina onaj čuveni *circumambulatio*, naime, koncentracija na središnju tačku, a to je Ničeova ideja. Ova želja nije privremena, već vječna, o vječnom trajanju. To je besmrtnost. Dakle, praktično u orahovoj ljusci imate cjelokupnu simbologiju individuacije. Zatim, dalje pojačavajući tu ideju nastavlja,

„Pa je svako djelo vaše vrline kao zvijezda koja se gasi: njena svjetlost je uvijek na putu i putovanju – a, kada će prestati da bude na svom putu?“

Ovo je opet malo teško: Ideja je da je vrlina prsten, a to je vječna moć, kosmička. To je vrsta galaktičkog sistema koji je takođe veliki krug, ili je kruženje ili okretanje planete oko Sunca. Tako on dolazi na ideju o zvijezdi. Prsten je zvijezda i zato je svaki akt vrline poput zvijezde; ili može biti zvijezda padalica, ili kao zvijezda koja će se ugasiti jer će čin vrline prestati. Ali ne, kaže Niče, jer postoji osjećanje vječnog trajanja; vrlina je takva moć da se nikad ne može ugasiti. Dakle, ona je kao zvijezda u tome, mada se može ugasiti, jer zbog beskonačnosti prostora svjetlost putuje dalje. Da li je čovjek u stanju da je vidi zavisi od posmatrača – ako je blizu ona će prestati da postoji, ali ako je na beskonačnoj udaljenosti od zvijezde ona će sijati vječno. Vi znate, u našem Univerzumu postoji mnogo zvijezda koje su ugašene, ali ih još uvijek vidimo. Prošlo je premalo vremena – svjetlosti je potrebno možda milion godina da dođe dođe – pa, ako je zvijezda ugašena samo deset hiljada godina moglo bi potrajati više miliona godina prije nego što možemo postati svjesni da više ne postoji. Vidite, ovdje Niče sasvim prirodno koristi sličnost i metaforu planeta ili galaktičkog kruga

koji je zauvijek izraz vječnog trajanja, danas kao i u davna vremena. Na primjer, možete se sjetiti takozvane mitraističke liturgije po Diterichu, ispovijedi *mystes* inicijanta, kada postaje svjestan prisustva planetarnih bogova: „Ja sam zvijezda kao i ti, onaj ko putuje na isti put sa tobom“. ⁷ To jest, on je sam bio kao zvijezda zbog činjenice da posjeduje vrlinu, vječnu moć prstena. Sada Niče primjenjuje svoj uvid u čovjeka rekavši:

„Pa je svjetlost tvoje vrline i dalje na putu, čak i kada je njeno djelo obavljeno. Makar bila zaboravljena i mrtva, tračak njene svjetlosti još živi i putuje.

Da je vaša vrlina vaše Sopstvo i nije spoljašnja stvar, koža i plašt; to je istina iz osnove vaše duše, vi vrli“.

Ovo je jedna od dvije najvažnije misli, ili najvažnija misao u čitavom poglavlju. On jasno kaže, tvoja vrlina je tvoje Sopstvo sa velikim S. Na njemačkom jeziku to je: „*Dass eure Tugend euer Selbst sei, und nicht ein Fremdes, eine Haut, eine Bemannung*. (Njem. – da je vrlina Sopstvo, a ne stranac, koža i plašt, pp.). Njemačka riječ *Fremd* znači „stranac“. Ja bih insistirao na tom prevodu umjesto „spoljašnja“, jer u starim formulacijama srednjeg vijeka, u takozvanoj hermetičkoj filosofiji, gdje imamo najbliže analogije za ove ideje, uvijek pronalazimo taj pojam *nihil alienum*: ništa strano nebi trebalo biti u sastavu najvažnije stvari, filozofskog kamena, koji je simbol Sopstva. Uvijek su insistirali da je kamen jedna stvar i ništa strano ne bi trebalo biti stavljeno u njega; dakle, hermetičku vazu treba držati zatvorenu, hermetički zatvorenu. Vidite, taj pojam dolazi iz njihove ideje da u prvobitnu stvar od koje je napravljen kamen ne može doći ništa što je strano. Pa, kad Niče kaže: „A, ništa strano, koža ili plašt“, on velikim dijelom misli na isto: naime, vaša vrlina je vrlina samo ukoliko je Sopstvo, ovdje shvaćeno kao dinamički entitet, dinamičko postojanje.

⁷ *Eine Mithrasliturgie* (Leipzig, 1905; II izdanje 1910) od Albrehta Dietricha, bilo je veoma značajno za Junga.

Pa, naravno, to je teško razumjeti ako pokušate shvatiti što zaista ona prenosi, a Niče ovdje u to dalje ne ide. To je njegov intuitivni stav da samo nagovijesti stvari; vidi se kako on do toga dolazi – njegove riječi često mu sugerišu takve ideje. Na primjer: „To je čak tvoje najdraže“, a tada se akcenat prosto mijenja i znači: „To je tvoje najdraže Sopstvo“, što sugeriše ovu ideju – samo aludira na to, a onda odlazi da se ponovo vrati kasnije. To je kao da on sam nije bio sasvim svjestan što znači, što dolazi iz činjenice da on, Niče, ne govori iz svog svjesnog uma: Zaratustra vlada njegovom rukom kojom piše. Zaratustra je kao rijeka koja teče kroz njega, a Niče jer samo sredstvo pomoću kojeg govori Zaratustra. Ponekad sredstvo nije dobro – previše je usko, tijesno, nije sasvim čisto – a, tada je manifestacija Zaratustre tijesna, zatvorena, čak krivotvorena: onda ponekad, ukoliko instrument dobro radi, to je apsolutna istina. Ali, Ničev svjesni ego u tome učestvuje samo intuitivno. Samo hvata da je vaša vrlina vaše Sopstvo, a iako to može napisati, ali on nema vremena i toga nije sasvim svjestan, pa ide dalje. Često se u *Zaratustri* vidi da su najvažnije ideje samo nagoviještene, a zatim napuštene. Da je doista bio filosof, što nije, on bi ih se držao. Nikada ne bi pobjegao sa toga mjesta, već bi zauvijek okretao ovu jednu rečenicu: „Vaša vrlina je vaše Sopstvo“. Što to znači? To znači svijet. Ko je tu ko zaista to razumije? A, što to praktično znači? To je izjava za koju su potrebne godine, čitav životni vijek, da se potpuno shvati. Ali, jedna stvar je posve jasna: ona nije spoljašnja stvar ili strana stvar, nije stvar koja se uči ili oponaša, prenosi, slijedi ili sugeriše. Nije stvar koju uzimate kao kožu ili plašt, ili način djelovanja. Ona je upravo vaše Sopstvo. Ona znači budite svoji, a to je vrlina.

Vidite, kako bi objasnili takvo što u potpunosti potrebno je puno znati o istoriji ljudske misli. Što je to Sopstvo? Naravno, zdrav razum stvarnosti rekao bi: *Sopstvo* – to sam ja lično. A, što sam ja? Ego, ja sam. I potpuno ste u zabludi. To je razlog zašto

Ljudi Ničea zovu individualistom ili egoistom. Ali, sasvim je jasno da je on dvoje, Niče i Zaratustra. Niče je „ja“, njegov ego, a Sopstvo je vjerovatno Zaratustra; često smo vidjeli u prethodnim poglavljima da je Zaratustra često na mjestu Sopstva, ili ga predstavlja. Zaratustra kao arhetipska figura mudrog starca naravno sadrži Sopstvo, kao i u svim slučajevima u kojima ta figura postaje psihološko iskustvo. Kao što anima u muškarčevom slučaju sadrži Sopstvo. Anima je nešto različito od ega. Ako se poistovjetimo sa animom u nevolji smo, neurotični, puna vreća lošeg raspoloženja, naneodgovornije biće, najnepouzdanije – sve pogrešno pod suncem. Pa, ako trebate reći: „Ja sam moje Sopstvo“ bićete neurotični, kao što je Niče zapravo bio jer se poistovjetio sa Zaratustrom. Bilo bi bolje da kaže: „Ja nijesam Sopstvo, ja nijesam Zaratustra“. Kao što vi trebate reći: „Moja vrlina nije moja“ – ona nije baš ego već nešto impersonalno. Ona je snaga Sopstva. Naša psihološka definicija Sopstva je cjelokupnost, ego sa svojom neograničenom granicom nesvjesnog, što čini ukupnost. Ne znamo koliko daleko doseže nesvjesno, ali u svakom slučaju ego je kao centar svijesti manji krug unutar šireg kruga, ili neodređene širine. Mi samo znamo gdje je centar, ali ne znamo koliki je opseg.

Pa, sasvim dovoljno, to je stara formulacija, obično se pripisuje Svetom Avgustinu da je Bog krug čiji je centar svuda, a čiji je opseg nigdje. Ali, u hermetičkoj literaturi nedavno sam otkrio da se ta poslovice pripisuje hermetičkom proročistu. Međutim, ja ne znam autorstvo te tradicije; to je navedeno od strane italijanskog humaniste, a ja još nijesam imao priliku da vidim njegovo autorstvo. Ali, obično kada su alhemičari navodili hrišćanske oce navođeni su korektno, a koristili su ih veoma često. Pa da su bili uvjereni da je Sveti Avgustin autor za tu metaforu oni bi to sigurno rekli, jer su voljeli da navode oce. U Srednjem vijeku to je uvijek bila preporuka; to je značilo: mi smo primljeni, dobro smo govorili, u dobrom smo društvu.

Naravno, uvijek su pomalo imali osjećanje inferiornosti u odnosu na crkvu, pa su čak puno govorili patrističkim jezikom i koristili patrističke metafore kako bi povećali autoritet za svoje izjave. Pa, kad definitivno navode za ovu formulaciju da je hermetičkog porijekla, i navode takozvano hermetičko proročište koje mi je sasvim nepoznato, možda postoji nečega u tome. Ne bih išao toliko daleko da kažem da je Sveti Avgustin to pozajmio iz neke poznate hermetičke tradicije – ne postoji neka takva slika koja se može pronaći dokle doseže moje znanje – ali postoje brojni hermetički navodi iz tekstova o kojima nemamo dokaza, jer su izgubljeni. Zato postoji mogućnost da je ta izjava autentična. Takođe, moguće je da je to novi pronalazak, jer krug je arhetipska slika koja se može pojaviti svuda bez direktne tradicije. Na primjer, to vrlo lijepo iskorišćeno možete pronaći u Emersonovim esejima u poglavlju nazvanom „Krugovi“. Naravno, bio je svjestan Svetog Avgustina – on ga navodi – ali njeno korišćenje koje on čini uopšte nije ono što bi Sveti Avgustin učinio, što pokazuje da je to živa arhetipska činjenica u Emersonovom slučaju.⁸

Pa sada, sasvim je sigurno da Niče misli da vrlina nije nešto što se može naučiti ili dati, ili usvojiti; vrlina je to što ste vi, vaša snaga. A, vaša snaga je, naravno, metafora ponovo, jer ona je samo uslovno vaša snaga; snaga je za ono čemu pripadate, u što ste uključeni. Vidite, neugodna je formula uma da je izjavio da je Bog mrtav jer bi svaki um prethodne epohe rekao da su bili

⁸ Emersonov esej počinje: „Oko je prvi krug; horizont stvara drugi; a kroz prirodu ova primarna figura se ponavlja bez kraja. To je najveći znak u šifri svijeta. Sveti Avgustin je opisao prirodu Boga kao krug čiji je centar svuda, a opseg nigdje“. Ali, Emerson ne navodi, a Jung je možda u pravu sumnjajući da ideja potiče iz drugog izvora, a ne od Svetog Avgustina. Začudo, Emerson je bio posebno omiljen Niče. „*Jung i Transcendentalizam*“ razmotren je od strane Edwarda Edingera u *Izvoru* (1965, str. 77, i od Williama McGuire u *Izvoru* (1971, str. 136 – 40).

uključeni u Boga, da je naša vrlina snaga Boga, i ništa drugo. Ali, pošto je Bog mrtav i ne postoji, sada morate izmisliti nepodesne formule, morate reći to je snaga kojoj ja pripadam, koja se manifestuje psihološki. A, tada naravno, vi ste u đavoljoj kuhinji, jer ta snaga koja se u vama manifestuje može biti veoma loša emocija, ili vrlo loša želja, pa bi čitav svijet rekao: „Kako nemoralno, kako odvratno“! A, dobar hrišćanin može reći – vaš želudac je očito vaš Bog, jer vaša najveća emocija leži u jedenju i pijenju. Ili je u određenim ljudima najmoćnija stvar njihov ugled, poštovanje, a tada je njihovo poštovanje njihova najveća snaga, najveća vrlina, njihov Bog. Ili mogu imati glupa uvjerenja. Ili u paklu droge, želja za drogom je najjača stvar u njegovom životu; to je po definiciji njegova vrlina, moć u njemu koja ne može biti pobijeđena.

Vidite, sve ovo se slaže sa našom definicijom Boga, kao tom psihološkom činjenicom koja nije nužno dobra, koja takođe može biti destruktivna. Ali, priznajući to mi smo u saglasnosti sa svim religijama svih vremena, sa jednim izuzetkom vrlo kasnog protestantizma.

Predavanje III

19. maj 1937.

* * *

Sada dolazimo na ideju na koju aludira prof. Reichstein, da je trougao jednostrani simbol i uvijek je bio korišćen kao takav.⁹ Na primjer, u alhemiji mnogo su koristili trougao u ovoj formi r i ovoj s prvi znači plamen ili vatru, a drugi znači vodu. A, vatra i voda su tipični predstavnici suprotnosti. Ovaj simbolizam pronalazite na naslovnoj strani *Song of Poliphile*, u jedinstvu

⁹ Precizno govoreći, Jung je mislio da simbolu nedostaje jedna strana koja reprezentuje cjelokupnost.

suza i vatre, u njihovom tumačenju zvanom vatre strasti i suze pokajanja.¹⁰ To je bio pokušaj ujedinjenja suprotnosti; naime, proces života viđen sa statičkog gledišta. To je uvijek neophodno za stvaranje simbola, jer je nešto simbol samo kada izražava suprotnosti; inače, nema značenje. On mora biti superiornija ideja od nekog filozofskog ili intelektualnog koncepta. Zapravo, trougao na prvom mjestu – a, kad ga Niče koristi, on ne može značiti ništa drugo – ideja je o hrišćanskom Trojstvu koje je uvijek predstavljeno kao trougao, kao što znate. A, trougao je jednostrani princip, pošto u tom simbolu nedostaje zlo; stoga ne razumije pravi smisao svijeta, samo jednu stranu univerzalne suštine. Onda, gdje je pakao, gdje je sjenka? nije svijet sastavljen samo od svijetla, pa on je jasno jednostran.

Dr James: On je samo muško.

Dr Jung: Da, sastoji se od tri muška entiteta. Pa, gdje je žensko? Naš svijet sastoji se vrlo opipljivo od muškaraca i žena, ali, božanski svijet isključivo je društvo muškaraca. Ta jednostranost strahovito se osjećala u Srednjem vijeku; shvatala se, ali prosto, bilo je nemoguće doći do reformacije sa kojom bi ženski elemenat mogao biti uveden u Trojstvo. Katolička crkva imala je moć: Papa je mogao uvesti ženski princip, ali ne u Trojstvo, jer onda bi to bio kvaternitet. Taj konflikt između tri i četiri naći ćete u svim oblicima u čitavom Srednjem vijeku, a to zaista ide natrag do činjenice da je nepremostiv problem uvođenje ženskog elementa u Trojstvo. Jer žensko je značilo tamu i zlo – pakao i i žena praktično bili su isto. Vidite, to prosto dolazi od činjenice da je žena povezana sa tamom, kao što je ženski elemenat uvijek to bio u Kini, na primjer, a stara Kina je,

¹⁰ Član seminara Linda Fietz – David 1947. godine objavila je *Polifilov San*. Engleski prevod od Mary Hottinger pojavio se 1956. godine (Princeton / Bollingen Serija XXI). Jung je napisao predgovor za ovo djelo tumačenja. U CW 12, figura 33 predstavlja Polifila okruženog nimfama, kao reprint Beroalde de Verville, *Le Songe se Poliphile* (1600).

naravno, imala mnogo više uravnotežen pogled na svijet nego što ga imamo mi na Zapadu, uključujući i Bliski istok, koji je neuravnotežen kao i mi.

Vi znate, mi smo neuravnotežena rasa, pa je naš nervni sistem vrlo inferioran na neki način; vrlo smo daroviti, kao vatra i plamen, ali malo zemlje imamo. Zato smo uglavnom banditi, ratnici, pirati i ludaci. To je karakteristika Zapada, kao što se može vidjeti u izrazu naših lica. Proučite lice drugih rasa i vidjećete razliku: imamo sve karakteristike manje ili više ludih ljudi. To je potpuno jasno – ja sam to vidio – a, to je ono što ti drugi ljudi misle *au fond* (fr. – u osnovi, pp). Duboko smo osjetljivi, uvredljivi i podložni, ne možemo podnositi bol i veoma smo razdražljivi. Mi smo kao neka vrsta genija sa velikim brojem nepodnošljivih karakternih crta. To je tužno, ali je tako, a to vjerovatno objašnjava činjenicu da uvijek imamo tako jednostranu ideju o božanstvu. Jer, neuravnoteženo stanje uvijek gaji osjećanje inferiornosti; svaka jednostrana osoba ima osjećanje inferiornosti, osjećanje da je zastranila. Naravno, zastranila je od prirode, a to daje osjećanje inferiornosti. Bijelog čovjeka uglavnom karakteriše neograničena megalomanija u kombinaciji sa osjećanjem inferiornosti; to je stvar koja nas tjera sve dalje i dalje. Moramo sve znati, uvijek u potrazi za našom izgubljenom božanstvenošću, koju možemo imati samo onoliko koliko smo u skladu sa prirodom. Pa, čak je i naše najdraže Trojstvo, suština najviše zamislivih kvaliteta, povezano i konpenzovano idejom o đavolu.

U klasičnoj kineskoj filosofiji ne postoji takva stvar kao đavo; tu je riječ o dvije suprotnosti koje su činioци svijeta, Yin i Yang, a kao što je Yang blistav, suv i vatren, sve na pozitivnoj strani, tako je Yin sve na drugoj strani, a Yin je ženski. On je neizbježna zajednica tame i ženstvenosti. Mi nemamo takva gledišta budući da smo beznadežno jednostrani, pa ako mislimo

ispravno, logički dolazimo do zaključka da su žena i pakao identični.¹¹ Vidite, da je žena samo ženski elemenat, katolička crkva bi je lako uvela u dogmatski raj, ali žena ima rep koji vodi pravo u pakao, pa bi donijela pakao u raj. Možda ste pročitali one vizije starog pjesnika Gulliaume de Digulleville gdje on opisuje svoju viziju raja.¹² Tu je Bog na svom prijestolu kao kralj raja, a sa njim je njegova supruga gospođa Kraljica koja, takođe, sjedi na pristojnom prijestolu, ali on se ne sastoji od čistog, žeženog zlata. To je gorski kristal smeđe boje, što pokazuje da je ona donijela kristal gore u raj – naravno, u prozračnom obliku, ali neke boje braon zemlje, držeći ga i odnoseći gore u raj, takođe. To je bila ideja o vrlo uzvišenoj zemlji koju je Marija donijela u raj. To nije dogmatska ideja, već veoma validna pretpostavka u katoličkoj crkvi da je Marija samo smrtno biće koja je ujedinjena sa svojim tijelom neposredno poslije njene smrti, stvar koja se događa i drugim smrtnicima samo na sudnji dan. Tada smo svi spojeni sa našim tijelima – naravno, suptilnim tijelima, a ne bruto tijelima, ali koja imaju razumnu količinu fizičkih atoma, vjerovatno koje je malo gasovito ali ima težinu: ono je materijalne suštine. Ali, samo je Marija imala šansu da bude ujedinjena sa svojim tijelom odmah nakon smrti, pa je donijela zemaljski princip. Međutim, na taj način ona nije jedna od svetih i nije božanstvo. To je prosto činjenica i ne može se ništa uraditi na tome, jer da su je učinili boginjom bilo bi problema – donijela bi tamu. Ona ispunjava položaj majke milosti, a posebno je pristupačna veoma lošim grešnicima, imajući posebno razumijevanje za tu ološ, naravno za ološ koja počinje da se kaje zbog svojih osobina.

¹¹ Razlika je, kao što Jung često pokazuje, da u Taoizmu Yin iako je tama nije ništa manje dobroćudan (ili moćan) nego Yang.

¹² Gulliaume je objašnjen u CW 11, par. 116 – 25, gdje ga Jung prepoznaje kao normanskog pjesnika i manastirskog sveštenika iz 14. vijeka koji je opisao da se raj sastoji od četrdeset devet rotirajućih sfera.

Pa, sigurno ne činimo grešku pretpostavljajući da je osnovna ideja tog trougla hrišćansko Trojstvo, ali predstavljen na leđima tarantule on jasno pokazuje zli princip zemlje. Međutim, prije odlaska u to trebalo bi da vam skrenem pažnju da svaki insekt ili životinja koja nema spiralno uže, već simpatički nervni sistem, predstavlja istu stvar u čovjeku; tu psihologiju koja je povezana sa *solis plexus*, ili sa simpatičkim sistemom, a ne sa spiralnim užetom i mozgom. Tu mora postojati takav most zato što funkcija utrobe zavisi od svjesnih procesa, stvari koje se vjerovatno dešavaju u mozgu. Veoma svjesni problem može poremetiti funkciju utrobe, a sa druge strane stanje utrobe može uticati na mozak; u proučavanju anatomije nervnog sistema vidi se da postoje brojni mostovi putem kojih ove inervacije mogu doći do ove ili do druge strane. Pa, izvjesno je da simpatički nervni sistem ima vrstu psihe; može unijeti sadržaje koji vjerovatno vremenom postaju svjesni sadržaji. A naime, kao u svim slučajevima gdje je praktično riječ o potiskivanju pojedinih sadržaja, odnosno zadržavanju sadržaja u nesvjesnom, vidimo poremećaje utrobe, posebno kod hysterije. Sam naziv *hysterija* dolazi iz te činjenice: *hysteros* je materica za koju se pretpostavlja da je prvenstveno uzrok hysterije. Naravno, to je pogrešna uzročnost. To je samo simptom za činjenicu da postoji poremećaj u nesvjesnom koji uzrokuje problem na ovoj strani, a i na drugoj strani, u tijelu kao u umu.

Zato bi tarantula predstavljala simpatički sistem, a obično kada se pristupi nečijoj inferiornoj funkciji, bez obzira koja je, tu se dolazi do ove sfere simpatičkog sistema. To je uvijek vrsta silaska, jer je diferencirana funkcija gore u glavi, svjesno je povezana sa sivom materijom, bez obzira što god da je, senzacija ili nešto drugo, a inferiorna funkcija uvijek je više povezana sa tijelom. Pa, kada je Niče konfrontiran sa nesvjesnim konfrontiran je sa svojom nesvjesnom funkcijom. Njegova glavna funkcija sigurno je intuicija koja bi bila gore povezana sa mozgom, sa sviješću, a

ona je u suprotnosti sa stvarima niže, sa tri ostale funkcije, trojstvom. Doslovno je bio poistovjećen samo sa jednom funkcijom. Naravno, u vrijeme kada je pisao *Zaratustru* sasvim je bio poistovjećen sa intuicijom, koristeći samo tu funkciju do velikog iscrpljivanja svog mozga. *Zaratustra* je stvorio poseban poremećaj u njegovom mozgu: to je stvarno dovelo do njegovog konačnog ludila zahvaljujući izuzetnom naporu kojem je bio izložen.

Dakle, to je bila idealna situacija za konstelaciju nižeg trojstva, trojstva funkcija u nesvjesnom – u prvom redu senzacija kao *la fonction du reel* (fr. – stvarna funkcija, pp.), za razliku od funkcije intuicije i pomoćnih funkcija mišljenja i osjećanja koje su, takođe, u velikom stepenu nesvjesne. Skrenuo sam vam pažnju u prethodnom poglavlju na činjenicu da Niče kao intuitivan prosto dohvati stvar i odlazi. Ne zadržava se na toj temi, iako na duge staze može se reći da se zaista zadržava na njoj sa njenim proširivanjem. Ali, on se ne bavi stvarima na logičan način idući u intelektualni proces razjašnjavanja; samo hvata takvu intuiciju u letu i ostavlja je, ide u krug i proširuje je, pa na kraju dobijemo kompletnu sliku ali sa intuitivnim značenjem, a ne sa logičnim značenjem. Na primjer, do tarantule ne dolazi na logičan način, uopšte ne; inače, imao bi mnogo toga da kaže o onome o čemu ovdje piše, ali ne čujemo ni riječ. Možemo samo uhvatiti njegove ptice, muve ili iskre, a iz ansambla svih tih izolovanih djelića dobijamo potpunu sliku.

Predavanje VI

09. jun 1937

Prof. Jung: Ovdje je pitanje Mrs. Crowley: „Prošle sedmice ste rekli Niče je rođen u vrijeme koje je obilježilo smrt Duha, u kojem je *Geist* (njem. – duh, pp.) postao um, te da je u suprotnosti sa tim Ničevim *dynamis-om* duha, kao da je on bio jedan

od onih glasnogovornika moći u ljudskom društvu koji čekaju da budu shvaćeni. To je ono što mi je nejasno. Ako je Niče izražavanje novog *Geist-a*, kako računa na Natčovjeka koji ovaploćuje svijet devetnaestog vijeka sa svojom jednostranom pogonskom snagom? Moj utisak je da Niče izražava trošenje, a ne početak epohe. Da je to bio početak zar ne bi imao iskustvo rađanja Boga, a ne njegove smrti? Mislim da je to bio ključ za njegovo samouništenje, da nije mogao stvoriti most prema početku nego je služio kao svojevrsni kopač groba za epohu“.

Ovo, naravno, ide do srži cjelokupnog problema Ničeovog *Zaratuistre*. Vidite, *Zaratuistra* je baš sve: on je kao san u njegovom predstavljanju događaja. On izražava obnavljanje i samodestrukciju, smrt Boga i rađanje Boga, kraj epohe i početak nove. Kada epoha dođe do kraja počinje nova epoha. Kraj je početak: ono što je došlo do kraja ponovo se rađa u trenutku kada prestaje da postoji. To je pokazano u *Zaratuistri*, a to je veoma zbunjujuće. On je užasno težak jer postoji toliko mnogo aspekata. Tačno je poput sna – čitav svijet mogućnosti, pa ne možete očekivati gotove i čiste formule. Što god se kaže o *Zaratuistri* mora biti kontradiktorno, kao što on protivurječi sebi u svakoj riječi, jer je on na kraju i na početku *Untergang* (njem. – razaranja, pp.) i *Aufgang* (njem. – pojavljivanja, pp.). Toliko je paradoksalan da bez pomoći cjelokupne opreme naše moderne psihologije nesvjesnog ja ne bih znao kako da se sa njim nosim. Stali smo na mjesto gdje smo u sred paradoksa, gdje Zaratuistra govori o duhu, *Geist-u*.

„Vi poznajete samo iskre duha: ali, ne vidite koji je on nakon vanj ni okrutnost njegovog čekića“.

Vidite, on je pokušao na svoj intuitivan način da nagovijesti prirodu duha – da u nekoliko riječi objasni ili komentariše svoje vlastito gledište o njemu. Ali, on samo izbacuje neke iskre o stvari za koju bi bila potrebna debela knjiga, ogromna disertacija, kako bi učinio sasvim jasnim ono što pokušava da kaže.

Kao što znate, Niče je posebno aforističan u svom mišljenju. Sa izuzetkom svojih ranih *Unzeitgemassige Betrachtungen* sve što je napisao praktično je aforistično.¹³ Pa, čak je i *Zaratustra*, uprkos činjenici da je kontinuiran tekst, po prirodi aforističan; podijeljen je na mnoga poglavlja koja vrlo labavo zajedno vise, a sama poglavlja su podijeljena na mnoštvo intuitivnih iskri ili nagovještaja. Kao što sam rekao, čim ima intuiciju on je kod sljedeće, kao da se plašio da ostane na jednoj temi, jednoj intuiciji, jer bi ga mogla uhvatiti. A, uhvatila bi ga zasigurno. Na primjer, kaže duh je nakovanj. Pa, ako neko vrijeme ostane sa tom izjavom naći će se između čekića i nakovnja, a tako će dobiti najpotrebnije obavještenje. Ali, već u sljedećoj rečenici: „Doista, vi ne poznajete ponos duha“ on skače dalje kao da je jasno da je duh tako nedostupan, tako ponosan, da mu nigdje blizu on ne može prići. Vidite, on pristupi za trenutak, a zatim odmah osjeti da je previše vruć – ne može se dotaći – i on odlazi da govori o ponosu duha i njegovoj poniznosti, sasvim drugačijem aspektu.

Naravno, moramo se držati takvih vrlo nespretnih izjava kako bi ih razjasnili. Preskakanje preko tih pasusa značilo bi biti površan, čitati *Zaratustru* kao što ga svi drugi čitaju: samo bacajući pogled na njega. On je tako klizav, za trenutak možete skliznuti sa teme, oklijevate i gledate sljedeću rečenicu, i već ste duhovno daleko od misli koje je on naslutio. Vi znate, prošli put sam istakao da je Niče proglasio tu koncepciju *Geist-a* koja je sasvim drugačija od intelektualnog koncepta devetnaestog vijeka, a mi smo danas u dvadesetom vijeku dosta na njoj, a naša ideja o *Geist-u*, umu, duhu, još uvijek je jako puno slična. Nije se mnogo od tada promijenilo, osim

¹³ *Nesavremena Razmišljanja* ili *Vanvremena Razmišljanja* (1873 – 1876). Jung bi rado dodao još ranije *Rađanje Tragedije iz Duha Muzike* (1872), djelo koje je dobro poznao i njim se opsežno bavio u CW 6. Ostala djela kombinuju eseje i aforizme.

naše kolektivne psihologije koja se može vidjeti u političkim prilikama. Da saznate što je *Geist* pogledajte kolektivni mentalitet našeg vremena; tada stižete ideju zašto Niče kaže duh je nakovanj i čekić. Zapravo, oni su tipični par suprotnosti: nakovanj je Yin dio, a čekić je Yang, i nešto mora biti između, ali on pažljivo izbjegava da kaže što je to. To je čovjek. Između čekića i nakovnja uvijek je čovjek.

Vidite, to je užasan konflikt. Naravno, mi znamo da ne može postojati bilo koja duhovna manifestacija, koja je prema Zaratustrinoj definiciji dinamična, a da nije intelektualna manifestacija. To je bila greška devetnaestog vijeka, ili magija ako tako želite reći. Mislimo da smo moćni čarobnjaci i da možemo okovati duh u formu intelekta i učiniti ga pogodnim za naše potrebe, ali Zaratustra s pravom ukazuje da je to jedna od velikih grešaka vijeka. Takva stvar kao duh nikad ne može biti okovana. Po definiciji, on je slobodan – on je vulkanska erupcija, a nikad niko nije okovao vulkan. Zapravo, gdje god postoji tako moćan fenomen kao vulkanska erupcija, tu postoji mogućnost moćne energije; a energija ne može postojati bez parova suprotnosti: kako bi postojala energija potreban je potencijal. Pa, ako postoji moćna manifestacija energije sa sigurnošću možete pretpostaviti prisustvo ekstremnih parova suprotnosti, vrlo visoku planinu i vrlo duboku dolinu, ili vrlo visok stepen vrućine i korespondirajući hladnoće; inače potencijala ne bi bilo. To je ono što on želi da izrazi idejom da je duh nakovanj i čekić. Vidite, duh nije samo dinamička manifestacija, već je u isto vrijeme i konflikt. On je neophodan; bez konflikta ne bi bilo te dinamičke manifestacije duha. Duh je, da ponovim, u suštini ogromna dinamička manifestacija, ali je mi ne znamo. Baš kao što u suštini ne znamo koje je stanje u Evropi; to je duhovna manifestacija, ali vidimo samo suprotan aspekt i gundanje o čekiću i nakovnju. Ali, oni su prosto parovi suprotnosti kao u svakoj manifestaciji energije.

Pa naravno, parovi suprotnosti u duhu, veliki konflikt, takav su vruć problem, jer se ovdje postavlja pitanje: što su ove suprotnosti? Vidite, Niče ništa ne kaže; naravno za djelić sekunde se dogodi da ih pogleda i odmah gleda dalje žaleći se na ponos duha koji ne dozvoljava da se dotakne. Zapravo, previše je vruć ili je tako magnetičan da ako ga dohvatite odmah ste uhvaćeni, a tada ste između čekića i nakovnja. Parovi suprotnosti u nekoj duhovnoj manifestaciji ogromni su kontrasti, jer prilično tačno vidite da je ovo gledište istinito, a vidite kao tačno da je i direktno suprotno gledište istinito, a tada, naravno, vi ste u rupi. Tada postoji sukob. Jer, budući da ste uhvaćeni od uvjerenja, potpuno uvjereni u nešto i iskreni morate reći: “Pa, ako je to istina, ona nešto znači” – vidite, takva stvar od vas dobija moralni rast. Naravno, postoje igrači šaha, ljudi sa potpuno odvojenim intelektom koji nikad nijesu izazvani bilo čim. Vi možete dati ovu ili onu izjavu, i ako je to najistinitija stvar na svijetu, to ne čini razliku. Oni na to ne reaguju; imaju toliko debelo skrivanje ili su iznutra takva baruština da im to ništa ne znači. Ali, ostali ljudi imaju određeni temperament u tom pogledu da im istina stvarno nešto znači.¹⁴ A, Niče je bio takav čovjek. Rekao je da iskra iz vatre pravde koja padne na dušu učenog čovjeka dovoljna je da proguta čitav njegov život, što znači: ako jednom shvatite da je ovo istina vi ćete živjeti sa njom i za nju – vaš život će biti predmet zakona te istine.

Sve je dobro dok znate da je to jedina istina, a naravno, vaspitani smo u tom smislu; svako doba nam je propovijedalo da postoji samo jedna istina i da je istina zauvijek. Ona se ne može promijeniti. Postoji samo ta jedna činjenica. A, nužno iz toga zaključujemo sve druge vrijednosti su pogrešne – laži ili iluzije. Tada, dok živimo sa savršeno sigurnom istinom – koja

¹⁴ Za živopisno izmišljeni izvještaj upravo na ovu temu, vidite Vladimir Nabokov, *Odbrana* (New York, 1970).

znači istinu sa kojom doista možemo živjeti – naravno, stvari su sasvim proste. Znamo što moramo raditi; imamo sigurnu regulaciju naših života: moralnu, praktičku, filozofsku i religioznu regulaciju. Ali, ako trebate postati svjesni činjenice da je i suprotna istina jednako istina, što onda? Ta je takva katastrofa, pa se niko ne usuđuje da misli o toj mogućnosti. Vidite, da je Niče za trenutak zastao, ostao sa svojom izjavom samo djelić sekunde, pitao bi: „Što je moj nakovanj – taj sigurni, apsolutno nepokolebljivi temelj istine? A, što je moj čekić koji je jednako istina, ali suprotna istina?“ Tada bi odmah bio u svom konfliktu, konfliktu Zaratustre. Morao bi reći: „Pa, budući da je Zaratustra moja istina što je njegova suprotnost?“. A, morao bi priznati da je njegova suprotnost jednako istina. Ako je Zaratustra čekić što je nakovanj? Ili, ako je Zaratustra nakovanj, što je čekić? Vidite, bio bi uvučen u neodoljiv sukob; to bi ga rasparčalo na komade ako bi trebao prestati da ga dodiruje, pa je sasvim ljudski razumljivo da skače dalje. To je previše kritično, previše teško, niko ne bi dodirivao tako živu žicu. On objašnjava svoj stav rekavši – duh je tako ponosan i ne dopušta mu da dođe nigdje blizu njega, ali u isto vrijeme kaže: „Vi bi još manje izdržali poniznost duha, kad bi jedom želio da progovori“, što je baš suprotno. Duh je ponosan, ali ne možete podnijeti njegovu poniznost – što znači da on ne bi mogao podnijeti njegovu poniznost. Zapravo, što god on kaže odaje izuzetni ponos, pa su se kritičari uvijek žalili da je Niče patio od megalomanije. Ali, on je samo svjestan činjenice da je duh, takođe, ekstremno skroman pa on jedva to može podnijeti. A, to je opet novi aspekt, pun sukoba. Nastavljam sa Ničeovim riječima,

„A, nikad još nijeste mogli baciti svoj duh u jamu sniježnicu ...“.

Mi moramo ovo pročitati: **Ja ne mogu** baciti svoj duh u jamu sniježnicu. Vidite, ako treba da shvati poniznost duha to bi značilo potapanje starog Zaratustre u hladnu vodu snijega, jer je

on zaista previše velik. Pa, da je probušio balon svoje inflacije smanjio bi se do veličine svog palca, a to bi takođe bio duh, duh kao najviši i najniži. Samo božanstvo nužno bi ga prisililo na takav neuobičajen manevar. Ali, sam Niče u svojoj intuitivnoj funkciji još uvijek je pod uticajem vjekova hrišćanskog vaspitanja, pa je nesposoban da podnese izgled duha kao najvećeg, najponosnijeg, a u isto vrijeme najponiznijeg, čekić i nakovanj. Naravno, on opet skače dalje optužujući ljude svog vremena da su nesposobni da umoče svoj duh u snijeg. Da, tada je on vrlo oprezan da ne dozvoli toploti da se podigne do te mjere da bi se on iznenada pomoću *enantiodromia-e* pretvorio u led. Ali, to je ono što mu se dogodilo,

“Vi nijeste dovoljno vrući za to! Zato ste, takođe, nesvjesni užitka njegove hladnoće”.

To bi trebalo biti: Zato sam nesvjestan – da bi moglo vrlo prijatno biti da se ohladi tako prekomjerna vrućina. Duh je podnošljiv samo ako se može provjeriti svojom suprotnošću. Vidite, ako božanstvo kao najviša stvar u isto vrijeme ne može biti i najniža stvar to je sasvim nepodnošljivo. Ako najveću vrućinu ne može slijediti najveća hladnoća tada nema energije, ništa se ne dešava. Dakle, duh može živjeti samo ukoliko može biti veoma vruć i veoma hladan, jako ponosan i vrlo ponizan. Pa naravno, duh nikad nije ponosan i duh nikad nije ponizan: to su ljudski atributi. Ukoliko smo inflatisani mi smo ponosni; ukoliko smo deflatisani mi smo ponizni. Duh nas trenutno ispunjava inflacijom, što znači *Einblasung* udisanje. Balon je inflacija, a budući da je duh dah ili vjetar on ima taj efekat. Ali, inflacija samo ima moralnu i filozofsku vrijednost ako može biti probušena, ako se može izduvati; morate biti sposobni da podnesete deflaciju kako bi vidjeli koliko ste ranije bili naduvani. U onome što iz vas izlazi možete vidjeti što je otišlo u vas. Zato je bilo potrebno da se Niče podvrgne svom vlastitom paradoksu. Ali, budući intuitivan on ga

dotirne i ostavlja: to je tako opasno za njega. Na isti način nastavlja svoje moralno uvjeravanje,

„U svakom pogledu, međutim, ponašate se previše prisno sa duhom; ...“.

Zaista, istina je da smo previše prisni sa duhom, što ga čini da se koristi kao sluga intelektu. Ali, sve te formulacije o duhu ne dotiču njegovu stvarnu prirodu; nešto smo dobili stičući taj najkorisniji i najvažniji ljudski instrument, intelekt, ali on nema nikakve veze sa duhom. Naravno, samo iz rvanja sa duhom uopšte stvorili smo intelekt, ali stvaranje inteligencije kroz kontakt sa duhom ima inflatorni efekat, jer kada se duh smiri mi mislimo da smo ga pobijedili. Ali, on jednostavno nestane, jer duh dolazi i odlazi. Na primjer, odupirete se vjetru i on se nakon nekog vremena smiri, a tada možete reći da ste ga pobijedili. Ali, vjetar je jednostavno oslabio. Naučili ste da mu se suprotstavljate, ali pravite pogrešan zaključak pretpostavljajući da su vaše sposobnosti otpora nešto vjetru učinile. Ne, vjetar je nešto uradio za vas; naučili ste da stojite na njemu. Vjetar će ponovo dunuti i ponovo će vaš otpor biti testiran, a možete biti oboreni ako vjetar izabere da postane jači od vašeg otpora. Pa, kada postanemo bliski sa onim za što mislimo da je duh, zovući ga intelekt, činimo tu grešku – došli smo do zaključka da smo zaista druškani koji se mogu nositi sa duhom, da smo ga savladali i da ga posjedujemo u formi intelekta.

„A, od mudrosti često ste stvarali sirotište i bolnice za loše pjesnike“.

Naime, kolekcija korisnih rečenica i principa. Ako negdje duva vjetar mi uzmemo zbirku korisnih rečenica i jednu primijenimo. Ili, možemo koristiti poslovičnu mudrost da izađemo iz neprijatne situacije, ali to nije korisno za naše bližnje. „Bolnica za loše pjesnike“ – veoma dobro! Nema potrebe da to razjašnjavam.

„Vi nijeste orlovi: (Trebao je reći ja nijesam orao), zato nikad nijeste iskusili sreću od uzbuđenja duha“.

Ovaj prevod je očajan. Biti uzbuđen znači biti malo poremećen ili uzrujan, dok njemačko *Schrecken* zaista znači „užas“. „Uzbuđenje duha“ je oskudno i neadekvatno. Činjenica da je prevodilac izabrao riječ uzbuđenje pokazuje koliko malo može zamisliti prirodu duha.¹⁵ Kada protiv vas duva uragan, posebno ako ste na brodu na otvorenom moru, osjećate apsolutni užas, a duh je takav osnovni fenomen. Sjećam se slučaja veoma obrazovanog muškarca koji je uvijek imao puno da kaže o duhu, ali nije vidio da na bilo koji način može biti uzbuđen ili prestravljen od njega – za njega je duh nešto posve lijepo i dobro. Ali, taj isti čovjek bio bi sasvim uzdrman, upao u potpunu paniku, ako bi manje ili više bio izložen neprijatnoj situaciji. Ako ja treba da kažem: „Javno mnjenje takođe je duh, a vaš užas od njega je užas od duha“, naravno, on to ne bi razumio – sve zajedno, to bi bilo previše čudno za njega. Ali, činjenica je da je jedini Bog od koga se bojao bilo javno mnjenje. Drugim riječima, Mrs. Grundy je njegov Bog. Vidite, to je prirodna istina: samo gdje smo savladani, gdje smo posustali tamo je božanstvo.

Vi znate, kad god vas nešto savlada, kad ste pod neodoljivim utiskom, ili kada ste potpuno zapanjeni ili poremećeni, kažete: „O Bože!“ Tačno kao kada primitivci po prvi put čuju gramofon, kažu: „*Mulungu!*“ (Što znači mana), a kao kad mi kažemo „*Gott!*“ Ali, u njemačkom ta riječ se koristi više slobodno nego u engleskom. Za ime Boga imate sve vrste zaobilaznih parafraza zbog vašeg boljeg obrazovanja, ali u njemačkom jeziku manje ili više ste vezani za istinu, ne zbog neke vrste iskrenosti ili skromnosti, već što se ona ne može izbjeći – sama se izbrblja. Pa, kad ste savladani od uzbuđenja ili gnjeva vi proklinjete, a tu je neka teška kletva u kojoj ne postoji psovanje. U nečemu što

¹⁵ Hollingdale ovo prevodi: „Vi nijeste orlovi: pa, ni ne znate za radost duha u užasu“.

ima neodoljiv efekat, u nekoj vrsti afekta, doživljavate božanstvo. Ako ste savladani od Mrs. Grundy vi znate gdje je vaša boginja, a ako ste savladani od pića, dakle, Bog je u alkoholu vašeg pića. To je gorka istina. Ljudi ne vole takve izjave, ali to je zaista istina. Pa, duh je kao dinamička manifestacija užas, nepremostiv afekat. Sada Niče nastavlja,

„A ko nije ptica ne treba da logoruje iznad ponora“.

Ali, ptica nikad ne logoruje, pogotovo ne iznad ponora. Savršena glupost! Ideja je da je samo ptica koja je izdvojena i koja može odletjeti u mogućnosti da uopšte živi iznad takvog ambisa. To znači nedodirljivi duh. Potreban je orao sa izuzetnom snagom leta da ostane u susjedstvu duha. A, to je povučenost – povučenost intuitivnog tipa, da vidi stvar jer je neće dodirnuti.

„Vi mi izgledate mlaki: Ali, hladno teče svako duboko saznanje. Ledeno hladni su najdublji izvori duha: okrepa za vrele ruke i radnike“.

Pa, opet pogrešan prevod: „Radnici“ je pogrešno“.

Mrs. Baumann: U mojem prevodu je za one koji rade.

Prof. Jung: Njemačko *Handelnden* zaista nije prevodljivo. Ono znači oni koji djeluju, rade. Ruke su instrument rada, pa kad sanjate ruke to znači djelatni ili izvršni dio vas, način na koji dodirujete stvari, način na koji postupate u određenim situacijama, a sve to može biti izraženo rukama. Ako je prst amputiran to znači ograničenje za vaš način postupanja sa stvarima ili žrtvu za posebni duh stvari, ili da ih dodirujete djelimično žrtvovanom rukom, tj. sa poštovanjem prisjećajući se bogova koji u njima borave. Zato, ne možete odmah dirati stvar svojom golom rukom ili svojom punom snagom, ili je uhvatiti, nego ćete nositi rukavice; potreba da ljudi nose rukavice takođe znači vrstu ograničenja ili određenu brigu, mjeru zaštite. Vidite, sve to se odnosi na djelovanje ili na stvarno činjenje.¹⁶

¹⁶ Hollingdale takođe ima „radnici“, ali Kaufmann ima „ljudi od akcije“.

Ovdje ponovo susrećemo Ničeovu posebnu ljubav za metaforu leda, snijega i hladnoće – sve to u suprotnosti sa vrućinom. On razumije duh uglavnom kao vruć, poput lave ili vatrene eksplozije, a suprotnost bi bila ekstremna hladnoća. To je isto kao ponos i poniznost, par suprotnosti u duhu. Duh kao manifestacija energije veoma je vruć s jedne strane, a veoma hladan sa druge. Ako imate inflaciju onda ste uravnoteženi samo ako se mjehur može probušiti; ako se sa inflacijom povećate morate imati iskustvo smanjenja do neke nevjerovatno male veličine. Vi možete, naravno, inficirati druge ljude inflacijom, možete uzrokovati vrstu mentalne zaraze; ljudi su često inflati-sani i imaju jednako inflatorni uticaj na druge ljude. Takođe, i suprotno je istinito: kada je osoba previše mala za svoju veličinu ona može imati deflatorni uticaj na druge. Nije važno da li ste previše veliki ili previše mali, da li ste izvan svoje veličine ili tako daleko unutar svojih vlastitih granica da čak i ne dodirujete svoje granice – ili možete imati takav efekat. Pa, gdje god postoji inflacija, takođe, postoji i suprotnost; gdje god postoji vreli-na duha, takođe, postoji i hladnoća. A, budući da on nije ljudski fenomen – to baš i nije: on je prirodni fenomen – nema ljudske proporcije. Previše je veliki i previše je mali, previše vruć i pre-više hladan, a ko god upadne u taj par suprotnosti između je čekića i nakovnja.

„Tu stojite važni, kruti i pravih leđa, vi čuveni mudraci! – nema jakog vjetra ili volje da vas pogura“.

Ti čuveni mudraci su ljudi koji se odupiru uraganu do te mjere da je čak i uragan odustao, a onda misle da oni vladaju uraganom.

„Zar nikad nijeste vidjeli jedro kako prelazi more zaobljeno i napeto – uzdrhtalo od siline vjetra“.

Ovdje i on sam koristi termin *inflacija*. Ali, taj brod sa napetim jedrima misli da ima veoma veliki trbuh – misli da samo on jedri i niko više, a ne misli da ga gura vjetar.

Inflatisani ljudi nikad ne računaju sa činjenicom da to povećanje veličine zaista duguju inflatornom duhu, a naravno niko drugi ne misli da oni imaju neki poseban duh. Ali imaju ga, inače ne bi bili naduvani. Naravno, ova ideja o duhu sasvim je neprimjenljiva na hrišćansku ideju o duhu. Ali, ako imate takvu koncepciju duha koju nagovještava Zaratustra vi možete razumjeti istinsku prirodu inflacije; postoji nešto vidljivo negativno u njoj, a i nešto veoma pozitivno.

„Kao jedro uzdrhtalo od siline duha moja mudrost juri preko mora – moja divlja mudrost!“

Ova mudrost je mudrost prirode nesvjesnog koja je vjetar, a onaj ko je vođen od nesvjesnog je u stanju divlje, prirodne mudrosti, koja nije ljudska.

„Ali, vi sluge naroda, vi čuveni mudraci – kako možete da idete sa mnom!“

Ukoliko je on vjetar, naravno, oni mu se odupiru, pa ne postoji izmirenje između njih dvoje. Ali, ponekad je vjetar toliko jak da su ovi čuveni mudraci oduvani poput lišća.

Zapravo, u ovom poglavlju Niče zaista dostiže tačku u kojoj stvarno postaje konfrontiran sa istinskom prirodom duha; a pošto je za njegovo vrijeme to bilo sasvim novo otkriće potpuno je u pravu da je to važno otkriće. Ipak, vidjeli smo znakove njegovog oklijevanja, njegove sramežljivosti u dodirivanju te stvari; kao obično on samo daje nagovještaj i ponovo nestaje. To je način na koji se intuitivac uglavnom bavi, ne samo svojim problemima, nego takođe i svojim životom; stvara situaciju i čim je manje ili više uspostavljena, tada odlazi, jer prijeti da za njega postane zatvor, pa se njegov život uglavnom sastoji od kretanja, od otkrivanja novih mogućnosti. A, tu zalazi u svaki detalj, pa uopšte nijesmo iznenađeni da ga pronalazimo u tačno istom stanju kao kada je u pitanju njegovo suočavanje sa istinskom prirodom duha.

Vidite, kad god intuitivac izbjegne samostvorenu situaciju on je samo prividno od nje slobodan. Ta nezavršena stvar prijanja

za njega i vremenom će ga ojaditi; nosi je sa sobom, a to ima paralizirajući efekat. Na primjer, prekoračuje stvarnost tijela, ponovo i ponovo, a poslije izvjesnog vremena tijelo se sveti; izlazi iz reda i čini ga bolesnim. Mnogi intuitivci naročito se muče sa svim vrstama bolesti koje nastaju uglavnom iz zane-marivanja tijela. Ili ga može mučiti njegova banalna situacija; namjere uvijek ukršta sa okruženjem, gubi mogućnosti i nikad ih ne rješava. Nikad nije ukorijenjen uprkos činjenici da ima čudesne mogućnosti da se snađe u novim situacijama, da stekne prijatelje i poznanike, i da se neko vrijeme o njemu dobro govori. Tada, to za njega postaje zatvor i on bježi – hvala Bogu da dolazi nova šansa! A, zaboravlja da sa sobom nosi staru situaciju, ali ona nije više izvan njega, ona je unutra, a doći će da živi kao nezavršena stvar u njemu. Jer, što god radimo ili stvaramo izvan, što god učinimo vidljivim na ovome svijetu to je uvijek naše, naše vlastito djelo, a kad ga god ne završimo, ne završavamo sebe. Pa, on taj teret nosi sa sobom sve vrijeme; svaka nezavršena situacija koju je izgradio i ostavio, u njemu je. On je neispunjeno obećanje. A, sve što sretne u životu to je on, takođe, i to je istina za svakog, ne samo za takozvane intuitivce. Kakvu god sudbinu ili kakvo god prokletstvo sretnemo, ili sa kakvim god ljudima stupimo u kontakt – oni nas reprezentuju – što god dođe do nas to je naša vlastita sudbina, pa to je naše. Ako je odbacimo, ako je izdamo, izdali smo sebe, a što god odbacimo što nam pripada, slijedit će nas i konačno stići. Dakle, ako Niče ovdje pokuša da izbjegne kontakt sa duhom možemo biti sigurni da će ga duh uhvatiti. Ući će u ono iz čega misli da je pobjegao. Vidite, to je uvod u sljedeće poglavlje. *Zaratustra* je priznanje nekog ko je zatečen duhom.

Niče se rješava svih tih ljudi koji su se tada zvali duh i koji se još uvijek zovu duh. Na najbrilijantniji način pisao je u stilu najboljih aforističara. Bio je brilijantan u formulacijama i izrazu, a um ili intelekt u njegovim rukama bili su kao mač

kojim barata majstor. Ali, to se okrenulo protiv njega. Kako je njima tako brilijantno baratao, bio je uvjeren da je to njegov vlastiti um, a potpuno je previdio situaciju da vjetar gura njegovu barku. Snaga motora njegove vještine nije bila njegova sposobnost, već je bio duh, isprva nevidljiv ili samo vidljiv kao da je on bio njegov brilijantni um. Zatim mu je sve više i više postajalo jasno da on to nije. Čak kada je pisao *Zaratuštru* osjetio je da on lično nije Zaratuštra, pa je zato skovao tu čuvenu formulu: „*Da wurde einz zu zwei und Zarathustra ging an mir worbei*“. U toj formuli je priznanje da su on i duh dvoje. U dijelu *Zaratuštre* kojim smo se do sada bavili on je praktično poistovjećen sa duhom, ali nakon nekog vremena možemo očekivati da mu to mora doći do glave i da će biti konfrontiran sa snagom koja ga pokreće. Ljudi sa popriličnom inflacijom potpuno su nesposobni da shvate svoju identifikaciju sa pokretačkom snagom. Uvijek im je potrebna pretjerana inflacija kako bi eksplodirali, a to se dogodilo Ničeju.

Zapravo, u sljedećem poglavlju koje se zove „Noćna Pjesma“ duboko shvata prirodu duha, sa njim je još uvijek poistovjećen, ali do te mjere da počinje da bude svjestan nadljudske i super ljudske prirode duha i osjeća svoju sopstvenu reakciju protiv njega. Drugim riječima, postaje svjestan čekića i nakovnja. To je veliko iskustvo: to je vrhunac dugog razvoja, a u isto vrijeme kraj i početak. To je katastrofa, a to je ono što je antika razumljela kao dvoboj sa božanstvom. Kad god se to dogodi, u *Zaratuštri* njegov jezik postaje, reklo bi se, zaista božanski; ponekad je groteskan, često brilijantan i intelektualan, ali onda gubi te kvalitete i dobija kvalitet muzike. Ovdje je to slučaj. To je prvo mjesto u *Zaratuštri* gdje njegov jezik postaje muzikaln, gdje uzima deskriptivni kvalitet iz nesvjesnog koji intelekt nikad ne može stvoriti; bez obzira koliko je brilijantan um, bez obzira koliko su vješte i podesne njegove formulacije, ova vrsta jezika nikad se ne postiže. Naravno, previše je poetski, ali treba reći

poetski je previše siromašna riječ jer je od takvih muzičkih kvaliteta koji izražavaju nešto od prirode nesvjesnog koja je neprevodiva. Pa, u engleskom ili francuskom to ne možete dobiti, na primjer ne možete prevesti II dio *Fausta*. Ne postoji jezik na božjoj zemlji na koji se može prevesti II dio Fausta – njegov najvažniji dio.

Preveo i uredio: **Ilija Kapičić**